

УДК 347.615

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-1076-1083](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-1076-1083)

Пивовар Інна Василівна старший викладач кафедри права та публічного управління, Житомирський державний університет імені Івана Франка, кандидат юридичних наук, м. Житомир, <https://orcid.org/0009-0002-1057-350X>

АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО УТРИМАННЯ ДИТИНИ БАТЬКАМИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблеми аліментних зобов'язань утримання дитини матір'ю та батька. Дана тема є дуже розповсюдженою. Адже аліментні зобов'язання щодо утримання дитини в Україні покладаються на обох батьків і незалежно від того чи проживають вони разом або окремо, у шлюбі, або ні.

Тому, ми маємо таку можливість дослідити дану проблематику.

Встановлено що, аліменти – це обов'язок одного із батьків утримувати дитину у відповідно визначених законом випадках одним та платити грошову суму на дитину визначеної в судовому порядку відповідно до Конституції України та Сімейного Кодексу України. Відповідно до Конституції України та Сімейного кодексу України, батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх дітей до досягнення ними повноліття.

В разі розлучення батьків як правило дитина лишається з матір'ю Розмір аліментів може бути визначений за домовленістю батьків або за рішенням суду. В разі відправлення позову до відповідного суду матір'ю, батько зобов'язаний платити у грошовій формі кошти на дитину на відповідний рахунок. Це може бути подання до суду позов або наказне провадження щодо сплати аліментів потім суд виносить рішення щодо утримання дитини але розмір виплат не повинен бути меншим за 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Звернемо увагу, на те, що дані аліменти є власністю дитини і мають використовуватись виключно в її інтересах. Але якщо батько ухиляється від сплати аліментів відповідно до нього можуть застосовуватись відповідні санкції у вигляді штрафів та кримінальної відповідальності. На даний час зміни в законодавстві України на час військового стану не торкнулись обов'язку батьків забезпечувати своїх дітей та платити аліменти. Оскільки, діти потребують особливої уваги та турботи, а також додаткових гарантій захисту їх прав та законних інтересів. Тому, Законом України «Про виконавче провадження» положеннями пов'язаних із військовою агресією Російської Федерації на території України вищевказаним Законом України, змінами не передбачено заборони нарахування та стягнення пені за прострочення сплати аліментів. Отже, платник аліментів зобов'язаний вчасно сплачувати аліменти на дитину.

Ключові слова: сімейне право, сімейні правовідносини, сім'я, дитина, подружжя, чоловік, дружина, шлюб, аліменти, сімейний кодекс України.

Pyvovar Inna Vasylivna Senior Lecturer, Department of Law and Public Administration, Ivan Franko Zhytomyr State University, Candidate of Legal Sciences, Zhytomyr, <https://orcid.org/0009-0002-1057-350X>

ALIMONY OBLIGATIONS FOR THE MAINTENANCE OF A CHILD BY PARENTS

Abstract. This article is devoted to the study of the problem of alimony obligations for the maintenance of a child by the mother and father. This topic is very widespread. After all, alimony obligations for the maintenance of a child in Ukraine are imposed on both parents, regardless of whether they live together or separately, married or not. Therefore, we have the opportunity to study this issue.

It has been established that alimony is the obligation of one of the parents to maintain a child in cases specified by law and to pay a sum of money for the child determined in court in accordance with the Constitution of Ukraine and the Family Code of Ukraine. According to the Constitution of Ukraine and the Family Code of Ukraine, parents are obliged to support their minor children until they reach the age of majority. In the event of a divorce of parents, the child usually remains with the mother.

The amount of alimony can be determined by agreement between the parents or by court decision. In the event of a lawsuit being filed by the mother to the relevant court, the father is obliged to pay funds for the child in cash to the relevant account. This may be a lawsuit or an injunction for the payment of alimony, then the court issues a decision on the maintenance of the child, but the amount of payments should not be less than 50% of the subsistence minimum for a child of the appropriate age. Please note that this alimony is the property of the child and should be used exclusively in his or her interests.

But if the father evades paying child support, appropriate sanctions in the form of fines and criminal liability may be applied to him. Currently, changes in the legislation of Ukraine during martial law have not affected the obligation of parents to provide for their children and pay alimony. Since children require special attention and care, as well as additional guarantees for the protection of their rights and legitimate interests.

Therefore, the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings" and the provisions related to the military aggression of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the above-mentioned Law of Ukraine, the amendments do not provide for a ban on the accrual and collection of penalties for late payment of alimony. Therefore, the alimony payer is obliged to pay alimony for the child on time.

Keywords: family law, family relations, family, child, spouse, husband, wife, marriage, alimony, Family Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Проблемою аліментних зобов'язань утримання дитини батьками в Україні є забезпечення належного рівня та захисту прав дитини. Думки науковців щодо сплати аліментів в Україні на дитину, як правило, сходяться на тому, що аліменти є обов'язком батьків щодо утримання неповнолітніх дітей. Тому ми маємо таку можливість, щоб дослідити дану проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно даною проблематикою аліментних зобов'язань щодо утримання дитини батьками в Україні займалися такі науковці як, М. Баранова, Л. С. Дубчак, Т. В. Войтенко, Е. Д. Ханович, Л. Ю. Ковтуненко та О. О. Балко.

Мета статті. Метою даної статті маємо можливість проаналізувати поняття та особливості аліментних зобов'язань щодо утримання дитини батьками за законодавством України та дослідити проблематику, засвоїти і оновити досвід.

Виклад основного матеріалу. Аліменти – це обов'язок одного із батьків утримувати дитину у відповідно визначених законом випадках одним та платити грошову суму на дитину визначеної в судовому порядку відповідно до Сімейного Кодексу України та відповідного законодавства України.

Аліментні зобов'язання щодо утримання дитини батьками є надзвичайно поширеним явищем. Різні засоби масової інформації, прес-служби та звичайні громадяни України по різному на їх погляд ставляться до аліментного зобов'язання.

Сімейне законодавство передбачає обов'язок подружжя матеріально підтримувати один одного у шлюбі. Саме цей обов'язок не залежить від віку, стану здоров'я, матеріального благополуччя. Майнові права та обов'язки щодо надання взаємної підтримки виникають у подружжя з моменту реєстрації шлюбу та існують протягом усього часу перебування в шлюбі. За нормальних сімейних стосунків подружжя добровільно піклується один про одного і тому, проблем щодо утримання не існує.

Аліментне зобов'язання носить особистий характер і це обумовлюється тим положенням, що внаслідок смерті особи, яка повинна сплачувати аліменти чи особи, на яку присуджено аліменти, аліментні зобов'язання припиняються. Права на отримання аліментів, а також обов'язок по їх сплаті не можуть бути передані будь – якій іншій особі. Ще однією особливістю аліментних зобов'язань є те, що вони виникають тільки з підстав, визначених законом, тобто в зв'язку зі шлюбом, близькими родичами, чи іншими сімейними відносинами, неповноліттям або непрацездатністю чи нужденністю.

За Сімейним кодексом одержувачами аліментів можуть бути: неповнолітні та непрацездатні діти, а також повнолітні дочка та син, які продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги; непрацездатні батьки; один із подружжя у випадках, встановлених Сімейним кодексом; один із подружжя після розірвання шлюбу, якщо він став непрацездатним до розірвання

шлюбу або протягом одного року від дня розірвання шлюбу і потребує матеріальної допомоги і якщо колишній чоловік (колишня дружина) може надавати матеріальну допомогу; а також інші члени сім'ї та родичі.)

Відповідно до Конституції України [1] та Сімейного кодексу України [2] батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх дітей до досягнення ними повноліття. В разі розлучення батьків як правило дитина лишається з матір'ю. Розмір аліментів може бути визначений за домовленістю батьків або за рішенням суду. В разі відправлення позову до відповідного суду матір'ю, батько зобов'язаний платити у грошовій формі кошти на дитину на відповідний рахунок. Це може бути подання до суду позов або наказне провадження щодо сплати аліментів потім суд виносить рішення щодо утримання дитини але розмір виплат не повинен бути меншим за 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Дані аліменти є власністю дитини і мають використовуватись виключно в її інтересах. Якщо батько ухиляється від сплати аліментів відповідно до нього можуть застосовуватись відповідні санкції у вигляді штрафів та кримінальної відповідальності.

Можемо чітко сказати що, обов'язок утримання дитини в Україні, згідно чинного законодавства, покладається на батьків, які зобов'язані утримувати своїх дітей до досягнення ними повноліття тобто 18 років, яке зазначено у Сімейному кодексі України стаття 180. Також існують випадки коли обов'язок утримання дитини може продовжуватися і після 18 років, тобто, коли дитина навчається після закінчення школи, та навчання у ВНЗ освіти і потребує матеріальної допомоги. Батьки зобов'язані забезпечувати дитину харчуванням, одягом, житлом, освітою, медичною допомогою та іншими необхідними умовами для життя.

Отже, обов'язок утримання дитини відповідного віку є рівним перед обома батьками і це не залежить від їхнього сімейного стану.

Виділимо види аліментних зобов'язань, а саме:

1. аліменти на утримання дитини;
2. аліменти на утримання одного з подружжя;
3. аліменти на утримання повнолітньої дочки або сина які потребують матеріальної допомоги;
4. аліменти на утримання інших членів сім'ї та родичів.

Відповідно до статті 181 Сімейного Кодексу України визначено способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину, а саме:

1. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними;
2. За домовленістю між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні в грошовій або натуральній формі;
3. За рішенням суду кошти на утримання дитини аліменти присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того

з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина;

4. Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, змінюється за рішенням суду за позовом одержувача аліментів;

5. У разі виїзду одного з батьків за кордон на постійне проживання у державу, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, аліменти стягуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

6. Якщо після виконання аліментних зобов'язань згідно з частиною четвертою цієї статті один з батьків не виїхав на постійне проживання у державу, з якою Україна не має договорів про правову допомогу, та залишився або повернувся для постійного проживання в Україну, порядок стягнення аліментів з урахуванням сплаченої суми встановлюється законодавством;

7. Якщо після набрання рішенням суду законної сили, згідно з яким з одного із батьків стягуються аліменти, він виїжджає для постійного проживання у державу, з якою Україна не має договору про правову допомогу, з нього за рішенням суду до його виїзду за межі України може бути стягнуто аліменти за весь період до досягнення дитиною повноліття;

8. Якщо після набрання законної сили рішенням суду про сплату аліментів за весь період до досягнення дитиною повноліття особа, з якої стягуються аліменти, продовжує постійно проживати в Україні або повертається в Україну для постійного проживання та змінюються обставини, які вплинули на визначення розміру аліментів, у судовому порядку може бути встановлено періодичне стягнення аліментів з урахуванням сплаченої суми [2].

Отже, визначення поняття «аліменти», які закріплені у юридичній літературі, а саме: «аліменти – це виплати щодо утримання дітей, одного з батьків, які надаються в добровільному або в примусовому порядку особою, яка відповідно до норм сімейного законодавства зобов'язана здійснювати дане утримання» [3].

Визначимо загальні підстави стягнення аліментів на утримання одного з подружжя, а саме:

1) Подружжя перебуває в зареєстрованому шлюбі. Шлюб має бути зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Державна реєстрація шлюбу засвідчується Свідоцтвом про шлюб. Шлюб, який укладено на території України іншим способом (за релігійним обрядом чи національним звичаєм) чи в іншій установі, окрім органів РАЦСу, не визнається і ніяких правових наслідків не породжує. Не вважаються подружжям і особи, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах.

2) Один з подружжя потребує допомоги, є непрацездатним за віком чи станом здоров'я. Непрацездатним вважається той з подружжя, який досяг пенсійного віку або є інвалідом I, II чи III груп. Особи, які отримали право на пенсію раніше зазначеного віку (наприклад, за вислугою років, у зв'язку з зайнятістю на шкідливих чи важких роботах тощо), права на аліменти до

досягнення загального пенсійного віку не набувають. До числа непрацездатних традиційно відносили інвалідів I, II та III груп. Після тривалих наукових дискусій у юридичній літературі та виходячи із судової практики інваліди III групи також визнані законодавцем непрацездатними.

Суперечливість позицій щодо визнання чи невизнання інвалідів III групи непрацездатними була обумовлена відсутністю єдиної позиції фахівців щодо тлумачення понять "юридична непрацездатність" і "фактична непрацездатність". Настання юридичної непрацездатності є: 1) інвалідністю; 2) пенсійним віком, що обумовлював відсутність у особи обов'язку працювати. Отже, фактична непрацездатність пов'язана із станом здоров'я і полягає у відсутності у особи реальної можливості працювати.

Ми вважаємо, що поняття юридичної і фактичної непрацездатності в кожному конкретному випадку не завжди співпадають за змістом. На сьогодні відомі факти, коли відповідальні державні службовці, яким була встановлена II група інвалідності, сумлінно виконували свої посадові обов'язки. Що ж стосується інвалідів III групи, то у них зберігається досить високий рівень працездатності, чим і обумовлені поширення в юридичній літературі думки, що право на аліменти ці особи набувають лише в тому разі, коли не мають можливості забезпечити прожиття своєю працею. Право на утримання виникає лише у разі юридичної непрацездатності. Науковець прямо не заперечує можливості виникнення аліментних зобов'язань у разі тимчасової втрати працездатності. На нашу думку, з огляду на складність процедури стягнення, на одержання одним з подружжя соціальної допомоги в розмірі втраченого заробітку тимчасово надавати непрацездатним особам (тобто, у разі захворювання на запалення легень, при переломах тощо) право на аліменти недоцільно, оскільки фактичне надання такої допомоги матиме місце після одужання і поновлення працездатності.

3) Подружжя-позивач потребує матеріальної допомоги. У статті 75 Сімейного Кодексу України конкретно визначино, що поняття «особа, що потребує матеріальної допомоги». Це – той із подружжя, кому заробітна плата, пенсія, доходи від використання його майна, інші доходи не забезпечують прожиткового мінімуму, встановленого законом.

При вирішенні питання щодо потреби одного з подружжя суд має враховувати доходи кожного з подружжя, не обмежуючись при цьому лише визначенням факту наявності в подружжя відповідача відповідних доходів чи навпаки – невизначених доходів подружжя-позивача. Наявність у того з подружжя, який є непрацездатним, майна сама по собі не може бути підставою позбавлення його права на аліменти, звичайно, окрім випадків, коли це майно постійно приносить дохід (наприклад, йому на праві власності належать дві квартири, одна з яких здається в найом). Не може бути визнано нужденним подружжя, який, незважаючи на незначну пенсію, має великий грошовий вклад в ощадкасі, отримав в спадщину нерухомість, транспортні засоби тощо.

4) Подружжя – відповідач має можливість таку матеріальну допомогу надати. При визначенні матеріальних можливостей подружжя – відповідача береться до уваги його сімейне становище, наявність утриманців, яких він згідно з чинним законодавством зобов'язаний утримувати (непрацездатні батьки, діти, інші особи), характер і розмір доходів.

Утримання може надаватися у натуральній або грошовій формах за згодою другого з подружжя. За рішенням суду аліменти присуджуються одному із подружжя, як правило, у грошовій формі, починаючи від дня подання позовної заяви. Перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя (дітей, батьків, інших осіб), затверджується Кабінетом Міністрів України. Якщо утримання надається у вигляді грошової суми, вона повинна сплачуватися щомісячно. Водночас за взаємною згодою аліменти можуть бути сплачені наперед.

Це стосується, перш за все, тих випадків, коли платник аліментів виїжджає на постійне місце проживання в державу, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги. Розмір аліментів у такому разі визначається за домовленістю, а при виникненні спору – за рішенням суду. Чинне законодавство одночасно передбачає, що зобов'язання подружжя щодо матеріальної допомоги один одному можуть бути оформлені нотаріально посвідченою угодою. Така угода може бути оформлена як складова частина шлюбного контракту або як самостійний договір. Науковець Е.Д. Ханович, проаналізувавши загальні положення теорії держави і права щодо визначення поняття «обов'язок» приходить до висновку, що «...сплата аліментів на утримання дитини відповідного віку відноситься до категорії зобов'язань. Дана виплата аліментів свідчить про виконання даного обов'язку» [4]. Крім кримінальної та адміністративної відповідальності за заборгованість щодо сплати аліментів, законодавством передбачається також застосування до боржників додаткових штрафних санкцій за невиконання рішень про стягнення аліментів.

Так, відповідно до статті 71 Закону України «Про виконавче провадження» [5]. за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за один рік, виконавець вносить постанову про накладення на боржника штрафу у розмірі 20 відсотків суми заборгованості зі сплати аліментів. Суми штрафів, передбачених вище наведеною нормою, стягуються з боржника у порядку, передбаченому Законом України «Про виконавче провадження», і перераховуються стягувачу [5].

Зазначимо відповідні санкції за несплату аліментів:

- у разі наявності боргу за аліментами більше 3 місяців до боржника застосовуються такі заходи впливу як арешт коштів, примусове стягнення заборгованості, внесення в Єдиний реєстр боржників;
- у разі наявності боргу за аліментами більше 4 місяців до боржника застосовуються такі заходи впливу як заборона на виїзд за межі України, заборона керування транспортними засобами;

- за несплату платежів по аліментам до боржника може бути застосована пеня у розмірі 1% від суми боргу за кожен день прострочення.

Висновки. Аліментні зобов'язання щодо утримання дитини батьками відносяться до сімейних правовідносин і регулюються Сімейним Кодексом України та відповідним законодавством України, а також відрізняються від зобов'язань у цивільному праві, тому, що мають певні свої особливості, які виокремлюють їх в аліментні зобов'язання та виникають тільки між суб'єктами сімейних правовідносин тобто, батька або матір. з підстав які визначені сімейним законодавством України. Під час військового стану в Україні обов'язки батьків щодо дітей залишаються незмінними. А саме, платити на них аліменти, особливо це стосується боржника (батька) який зобов'язаний платити аліменти на свою дитину. Отже, можемо чітко зазначити, що, сьогодні, діти потребують особливої уваги та турботи своїх батьків, також гарантій захисту своїх прав та законних інтересів. Законом України «Про виконавче провадження» положення які пов'язаних із військовою агресією Російської Федерації на території нашої України. вищевказаним Законом не відбулися зміни та заборони нарахування та стягнення пені за прострочення сплати аліментів. Отже, платники аліментів зобов'язані вчасно сплачувати відповідну суму на користь дитини відповідного віку. А вразі не своєчасної оплати до її будуть застосовуватись відповідні санкції.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к /96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
3. Виконавче провадження : підручник / за ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2020. С.328
4. Ханович Є. Д. Правове регулювання аліментних зобов'язань батьків по утриманню дітей. : дис.. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. С.73.
5. Закон України «Про виконавче провадження» Відомості Верховної Ради України, 2016, № 30, ст.542

References:

1. Konstitucija Ukraïni [Constitution of Ukraine]. (n.d). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Simejnij kodeks Ukraïni [Family Code of Ukraine]. (n.d). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> [in Ukrainian].
3. Golubeva, N. Ju. (2020). *Vikonavche provadzhennja [Enforcement proceedings]*. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
4. Hanovich, Є. D. (2019). *Pravove reguljuvannja alimentnih zobov'jazan' bat'kiv po utrimannju ditej [Legal regulation of alimony obligations of parents for the maintenance of childre]. Candidate's thesis. Kii'v [in Ukrainian]*.
5. Zakon Ukraïni «Pro vikonavche provadzhennja» [The Law of Ukraine “On Enforcement Proceedings”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukraïny – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian]. [in Ukrainian].